

Тема 5. Валютне регулювання ЗЕД підприємства

План

1. Механізм валютного регулювання і валютного контролю в Україні.
2. Розрахунки у безготівковій іноземній валюті.
3. Розрахунки в готівковій іноземній валюті.
4. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

1. Механізм валютного регулювання і валютного контролю в Україні.

Валютне регулювання – це система законодавчих, адміністративних, економічних та організаційних заходів, котрі визначають порядок здійснення операцій з валютними цінностями державними органами влади на території країни, спрямованої на забезпечення економічного зростання.

У вузькому розумінні валютне регулювання – це сукупність нормативних документів, встановлених органами валютного регулювання у законодавчому та адміністративному порядку, спрямованих на регулювання потоків капіталу в країну з країни, а також валютних операцій, що здійснюються в межах держави, з метою підтримання стабільного курсу національної грошової одиниці, стабільного рівня валютних резервів і балансування міжнародних платежів. У більш широкому розумінні валютне регулювання означає частину макроекономічної політики держави, яка стосується сфери валютно-фінансових зв'язків резидентів окремої держави та саму державу.

Валютне регулювання передбачає встановлення державою інструментів, видів, форм здійснення операцій з іноземною валютою, порядку їх проведення. Воно інтегроване у систему державного регулювання і, поряд з іншими його заходами, повинно сприяти реалізації пріоритетних напрямів економічної політики держави. Процес валютного регулювання можна подати у вигляді послідовності певних етапів (рис. 1).

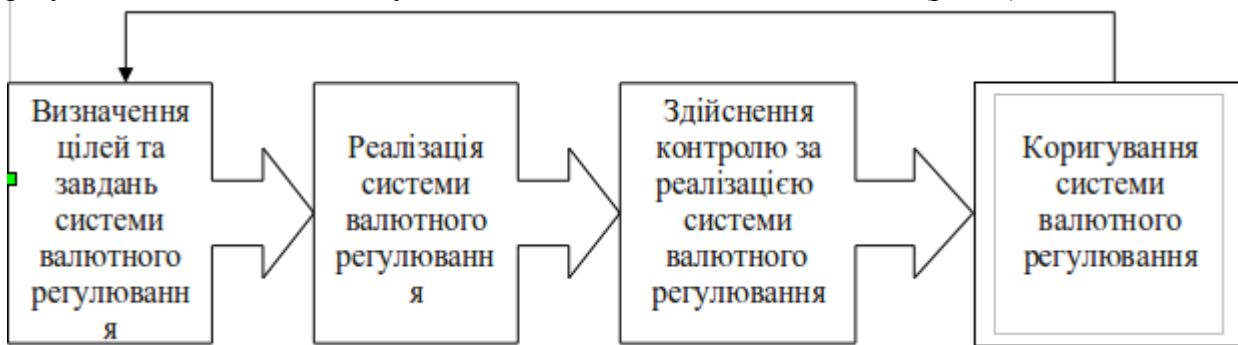

Рис. 1. Процес валютного регулювання

В основі побудови системи валютного регулювання повинні лежати такі принципи:

1. Єдність і цілісність системи валютного регулювання, що забезпечується єдиною правовою базою, єдиним порядком здійснення валютних операцій та єдиним регулювання валютних відносин.

2. Відносна стабільність, тобто забезпечення певної стійкості елементів системи валютного регулювання, наприклад, встановлення валютних обмежень і порядку здійснення валютних операцій.

3. Гнучкість валютного регулювання, що означає встановлення коригування цієї системи залежно від стану внутрішнього валютного ринку, загального макроекономічного стану держави і тенденцій розвитку світового валютного ринку.

4. Ефективність – це означає, що встановлення основних елементів системи валютного регулювання має впливати на економічну політику держави та забезпечити необхідний рівень валютних резервів країни та підтримку рівноваги платіжного балансу.

5. Стимулювання валютної стабільності, забезпечення механізму валютного регулювання у відносинах між державами з метою створення єдиного валютного простору, що забезпечує вільний обмін товарами, послугами та капіталом.

Під механізмом валютного регулювання розуміють сукупність спеціальних інститутів, органів, осіб, що беруть участь у процесі відносин валютного регулювання (суб'єктивна складова), а також набір форм і методів їх діяльності (функціональна складова).

Механізм валютного регулювання можна подати за допомогою схеми (рис. 2).

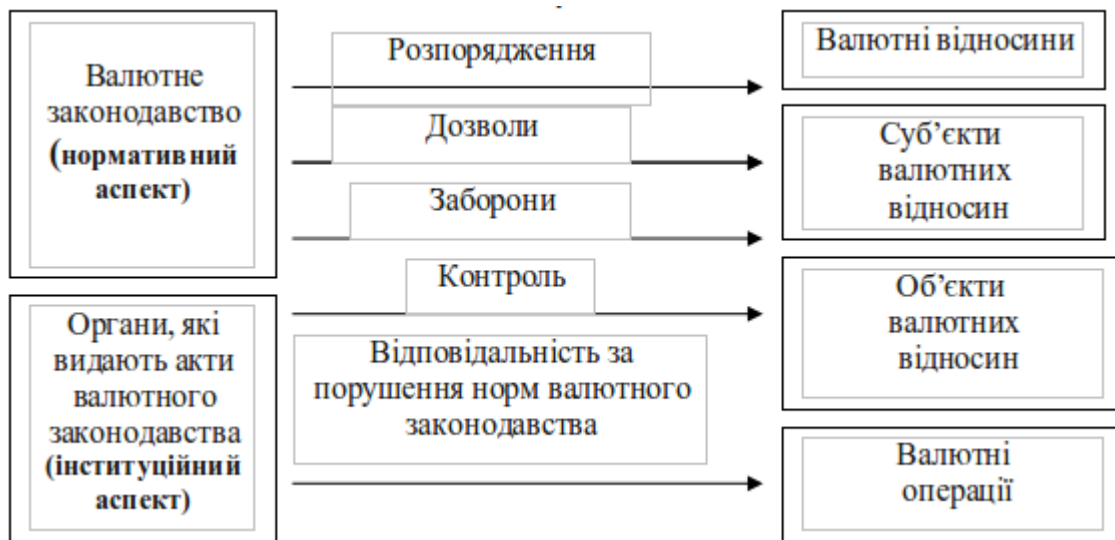

Рис. 2. Механізм валютного регулювання

Варто зазначити, що розподіл на структурні елементи механізму валютного регулювання на практиці є неможливим, оскільки лише постійно взаємодіючи між собою, ці елементи є дієвим відлагодженим механізмом.

Зміст системи валютного регулювання констатується чинним законодавством і правовими нормами окремих держав. У такому законодавстві визначаються:

- - суб'єкти валютних відносин, їхні права (в т.ч. права власності на валютні цінності в іноземній валюті) та обов'язки;
- - статус національної валюти;
- - порядок здійснення валютних операцій, використання надходжень в іноземній валюті, організації торгівлі валютними цінностями, розрахунків в іноземній валюті;
- - режим визначення й регулювання валютного курсу;
- - механізм утворення й використання офіційних валютних резервів;
- - механізм здійснення валютного контролю, повноваження органів державного управління і функції банківської системи у цьому питанні тощо.

Валютні операції за участю резидентів і нерезидентів підлягають валютному контролю. Валютному контролю підлягають також зобов'язання щодо декларування валютних цінностей та іншого майна.

Органи, що здійснюють валютний контроль, мають право вимагати і одержувати від резидентів і нерезидентів повну інформацію про здійснення ними валютних операцій, стан банківських рахунків в іноземній валюті у межах своїх повноважень.

Національний банк України є головним органом валютного контролю, що здійснює контроль за виконанням правил регулювання валютних операцій на території України з усіх питань, не віднесених цим Декретом до компетенції інших державних органів, забезпечує виконання уповноваженими банками функцій щодо здійснення валютного контролю згідно з цим Декретом та іншими актами валютного законодавства України.

Уповноважені банки здійснюють контроль за валютними операціями, що провадяться резидентами і нерезидентами через ці банки. Державна податкова інспекція України здійснює фінансовий контроль за валютними операціями, що провадяться резидентами і нерезидентами на території України, а Державний митний комітет України здійснює контроль за додержанням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України.

2. Розрахунки у безготівковій іноземній валюті.

Порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті за господарськими операціями резидентів регулюється Законом України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті". Згідно із цим Законом, виручка резидентів в іноземній валюті підлягає зарахуванню на їхні валютні рахунки в уповноважених банках у терміни сплати заборгованості, зазначені в контрактах, але не пізніше 90 календарних днів з моменту митного оформлення (оформлення вантажної митної декларації) експортованої продукції, а в разі експорту робіт

(послуг), прав інтелектуальної власності — з моменту підписання акта або іншого документа, який засвідчує виконання робіт (надання послуг), експорт прав інтелектуальної власності.

У разі здійснення резидентами імпорتنих операцій за зовнішньоекономічними договорами, що передбачають відстрочки постачання, імпорт має надійти в Україну в терміни, зазначені в договорі, але не пізніше 90 календарних днів з моменту здійснення авансового платежу або виставлення векселя на користь постачальника імпортованої продукції (робіт, послуг). При здійсненні розрахунків за імпортними операціями у формі документарного акредитива товари (роботи, послуги), що є предметом зовнішньоекономічного договору, який передбачає таку форму розрахунків, мають надійти в Україну протягом 90 календарних днів з моменту здійснення платежу уповноваженим банком на користь нерезидента.

Порушення резидентами термінів, установлених законом, призводить до стягнення пені за кожний день прострочення в розмірі 0,3 % від суми неотриманої виручки (митної вартості недопоставлених товарів, вартості недоотриманих робіт (послуг)), вираженої в іноземній валюті, перерахованій у грошову одиницю України за курсом Національного банку України на день виникнення заборгованості.

Днем виникнення заборгованості вважається перший день після закінчення законодавчо встановлених термінів розрахунків за експортними, імпортними, лізинговими операціями або термінів, установлених відповідно до раніше отриманих за цими операціями ліцензій.

Розрахунки за експортно-імпортними операціями в національній валюті також здійснюються резидентами України в порядку, установленому Законом "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті". Це означає, що на такі операції також поширюється термін 90 календарних днів та установлений порядок нарахування і стягнення пені за порушення термінів розрахунків за такими операціями.

У випадку, коли встановлені терміни розрахунків за експортно-імпортними операціями порушено резидентами за договорами, що передбачають виробничу кооперацію, консигнацію, комплексне будівництво, оперативний і фінансовий лізинг, постачання складних технічних виробів товарів спеціального призначення, Національний банк України може видати таким суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності індивідуальну ліцензію на подовження цих термінів.

3. Розрахунки в готівковій іноземній валюті.

Використання готівкової іноземної валюти в Україні регулюється постановою НБУ від 26.03.98 р. № 119. Юридичним особам-резидентам та розташованим на території України представництвам юридичних осіб-нерезидентів використання готівкової іноземної валюти з власних поточних рахунків дозволяється:

1. Для забезпечення витрат працівників юридичних осіб-резидентів чи представництв юридичних осіб-нерезидентів, які повністю або частково здійснюють підприємницьку діяльність нерезидента на території України (далі — постійні представництва юридичних осіб-нерезидентів), на відрядження за кордон (оплата добових, витрат, пов'язаних з найманням житлового приміщення (оплатою готелю) та бронюванням місць у готелях, транспортних та інших витрат за кордоном здійснюється згідно з чинним законодавством України про відшкодування витрат на відрядження за кордон),

2. Для забезпечення витрат працівників іноземних дипломатичних, консульських, торговельних та інших офіційних представництв, міжнародних організацій та їх філій, які користуються імунітетом та дипломатичними привілеями (далі — офіційні представництва), представництв юридичних осіб-нерезидентів, які не здійснюють підприємницької діяльності, на відрядження за кордон (оплата витрат, пов'язаних з найманням житлового приміщення (оплатою готелю) та бронюванням місць у готелях, транспортних та інших витрат за кордоном здійснюється згідно з кошторисом).

3. Для забезпечення експлуатаційних витрат юридичних осіб-резидентів або постійних представництв юридичних осіб-нерезидентів, які мають власні транспортні засоби (орендують, фрахтують) для виконання рейсів за кордон (оплата пального, лоцманських послуг, аеронавігаційних послуг, митних та дорожніх зборів, стоянки тощо).

4. Для оплати праці працівників-нерезидентів, які працюють в Україні за контрактом (з юридичною особою-резидентом чи представництвом юридичної особи-нерезидента).

5. Для виконання статутної діяльності представництва Бюро міжнародної організації з міграції, в тому числі для покриття витрат, пов'язаних із забезпеченням виїзду мігрантів на батьківщину (купівля мігрантам квитків, оплата їх проживання в готелях та харчування в країнах, через які вони прямують транзитом, сплата підйомних тощо), за рахунок коштів, що надійшли від нерезидентів на рахунок зазначеного бюро.

6. Для виконання зобов'язань, передбачених ст. 116—119 Кодексу торговельного мореплавства, згідно з контрактом (угодою) на здійснення агентських послуг щодо виплат морським агентом (юридичною особою-резидентом) готівкової іноземної валюти та/або дорожніх чеків міжнародних платіжних систем у вільно конвертованій валюті на експлуатаційні потреби капітану судна, що належить (зафрахтоване) судновласнику-нерезиденту (в тому числі на оплату праці членів екіпажу, репатріацію моряків із судна, яке знаходиться в порту України, тощо).

7. Для відшкодування фізичним особам втрат у разі виникнення рекламцій, форс-мажорних обставин, що призвели до невиконання юридичною особою-резидентом (або постійним представництвом юридичної особи-нерезидента), яка надає послуги з оплатою в іноземній валюті відповідно до чинного законодавства України, зобов'язань перед фізичною особою, яка сплатила в іноземній валюті вартість послуги.

4. Відповідальність за порушення валютного законодавства.

Порушення норм валютного законодавства може тягнути за собою цивільно-правову, адміністративну і кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством України.

До правопорушень банків, інших кредитно-фінансових установ, резидентів і нерезидентів валютне законодавство відносить:

- пропуск термінів розрахунків у валютних операціях, при виконанні зобов'язань за угодами тощо;
- здійснення валютних операцій без генеральної чи індивідуальної ліцензії Національного банку України;
- незаконне приховування в інших державах валютних цінностей, що належать резидентам;
- невиконання уповноваженими банками доручень резидентів щодо купівлі і продажу іноземної валюти;
- невиконання резидентами встановлених вимог щодо продажу валютних коштів, що надійшли на їхні рахунки;
- невиконання уповноваженими банками функції валютного контролю;
- несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції тощо.

За вказані вище порушення передбачені такі санкції:

— штраф у розмірі, еквівалентному вартості валютних цінностей, на суму яких відбулось порушення;

— штраф у сумі, що встановлюється Національним банком України:

— пеня;

— позбавлення ліцензії Національного банку України:

— виключення з реєстру банків та кредитно-фінансових установ.

Відповідальність за конкретні види правопорушень передбачена в Декреті Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" (ст. 16), Законі України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземних валютах", положенні Національного банку України про валютний контроль та в інших актах.